

ПҮЛОД ТОЛИС

САНЧИШ

ДУШАНБЕ
МАОРИФ
2018

ББК 84. Тоҷик 7-4

X – 0

X – 0. Пӯлод Толис. Санҷиш. Душанбе, Маориф, 2018, 24 саҳ.

Лоихаи USAID “Ҳамроҳ бихонем” дар ҳамкорӣ бо Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади такмили малакаҳои хониши хонандагони синфҳои ибтидоӣ нашри як силсила адабиёти бадеиро ба нақша гирифтааст, ки ба зудӣ нашр гардида, дастраси хонандагони хурдсол хоҳад шуд. Ҳамаи адабиёти ба нақшаи нашр гирифтаи Лоихаи мазкур бо қарори Шӯрои миллии таҳсилот ва Ҳайати мушовараи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсия гардидаанд.

Китоби мавриди назар яке аз ин силсила мебошад.

ISBN 978-99947-1-315-8

© Маориф, 2018

ЃАНЧИШ

Ману Зафар дар клуби мактаб рӯзномаи деворӣ менавиштем. Ман сарлавҳаҳои рӯзномаро менавиштам, Зафар хаташро.

Имрӯз имтиҳони охирин тамои шуда буд. Рӯзи дигар бегоҳӣ ба муносибати тамои шудани соли таҳсил мебоист маҷлиси калон барпо мешуд ва илоҷе карда, рӯзномаро то пагоҳ баровардан лозим буд.

Чаро сутуни рӯзномаро навишта шуда будем, ки посбони мактабаи Чабборамак омада пурсид, ки мо боз чӣ қадар мешинем. Гуфтем, ки ҳоло ҳозир дар ҳамин ҷо мешавем.

– Набошад ман ба ҳавлӣ рафта биёям, – гуфт посбон. – Набераҷаи хурдиам камтар бетоб. Як хабар гирам.

– Майлаш, равед, амак! – гуфтем ману Зафар.

– Набошад, писарам, – ба ман рӯй овард Чабборамак, – биё, дара маҳкам кун.

Ман дари мактабро аз паси посбон маҳкам карда омадам. Мо боз ба кор сар кардем.

Аз рафтани Ҷабборамак хеле вақт гузашта буд, ки Зафар “шуд!” гуфта, аз чояш хест. Ман ҳам гули охирини хошияи рӯзномаро кашида шуда, аз чоям бархостам. Мо ҳар ду рост истода ба тамошои рӯзнома машғул шудем.

Ман дастамро ба китфи ҷӯраам гузошта гуфтам:

– Бад не-а, Зафар?

Зафар ҳам аз рӯзнома чашм канда натавониста ҷавоб дод:

– Нағз.

Рӯзнома дар ҳақиқат ҳам бад набаромада буд. Хусусан, расмҳои ҳаҷвии хандаовари он, ки роҳбари синфамон Сангинов кашида буд, бисёр аҷоиб баромада буданд.

– Саид, – ногоҳ чиддӣ шуда гуфт Зафар, – ин ҷоро бин як тарафаш ғафс шудааст-ку!

– Кани? – ба рӯзнома дурусттар нигоҳ карда, бо хавотирӣ гуфтам ман ва дидам, ки як тарафи хатти таки сарлавҳаи сутуни дуюм ҳақиқатан ҳам ғафс шуда рафтааст.

– Ҳозир дуруст мекунем, – гуфта кордчаро гирифтаму ба тарошидани тарафи ғафси хат шитобон сар кардам.

– Ҳар дуямон дуруст мекунем, – гуфт Зафар ва аз кисааш кордчаи қаламтарошиашро баровард.

Ғафсию борикии хатти таки сарлавҳаро зуд баробар кардем.

– Ана, акнун шуд! – дафъаи дигар рӯзномаро дида баромада, хитоб кард Зафар.

– Ҳа, шуд, – гуфтам ман ҳам.

Мо рӯзномаро ба ҳазор эҳтиёт печонида бурда, ба чевон гузоштем, Қаламҳоро шуста низ дар чевон мондем. Сонӣ дастҳои худамонро ҳам шуста омадем.

– Чабборамак дер кард-ку, – гуфт Зафар

– Ҳозир омада мемондагист, – гуфта ӯро ором кардам ман.

– Биё, то омадани Цабборамак маҷалла тамошо мекунем, – таклиф кард Зафар.

Мо як даста маҷалла гирифта, ба су-
ратбинӣ машғул шудем.

Хеле вақт гузашт. Аз посбон дарак на-
буд. Суратбинӣ ҳам ба дил зад.

– Наомад-ку, – бетоқат шуда гуфтам
ман.

– Ман ҳайрон, – гуфт Зафар ва ногоҳ
бо шодӣ таклиф намуд; – медонӣ, чӣ кор
мекунем? Радио мемонем! Чӣ гуфтӣ?

Дар ҳучраи директори мактабамон як
радио меистод. Мо ҳатто тамғаи онро до-
ниста гирифта будем. Тамғаи вай “Вефсу-
пер” буда, худааш аз корхонаи автомобил-
барории Рига баромада буд. Агар ягон ид
ё интихобот шавад, онро ба саҳни мактаб
бароварда мемонданд, аммо дигар вақтҳо
дар ҳучраи директор меистод.

– Боз вайрон шуда намонад? – аз эҳтиёт
пурсидам ман.

– Ба ту чӣ шуд? – гуфт Зафар. – Чӣ, ма-

гар мо бачаҳои хурд ҳастем, ки вайрон ме-
кунем? Биё, рафтем!

Мо ба хучраи директор рафтем. Дари кабинет кушода буд. Чароғро даргирондем. Зафар гӯшаки радиоро тоб дод. Дар даруни радио чароғ даргирифт ва шишаи пур аз хатҳои рангоранги онро равшан кард. Оҳиста-оҳиста чароғчаи кабудии радио ҳам равшан шуда рафт.

– Ана акнун гӯй, кадом шаҳрро гирем?
– пурсид Зафар.

Ман аз таваккал гуфтам:

– Душанберо.

– Ҳозир, – гуфт Зафар ва гӯшаки дигари радиоро тофт. – Ана, ҳозир овозашро баланд кунем, Душанберо мешунавӣ, – гуфт ӯ ва боз гӯшаки авваларо тоб дод.

– Ҳеҷ гап нест-ку, – хандида гуфтам ман.

Зафар ба гапи ман ҷавоб надода, гӯшашро ба радио наздик бурд.

– Ана, гӯш кун, – каме истода гуфт ӯ.

Ман ҳам гӯшамро ба радио наздик бурдам. Як овози пасти занона ба гӯшам расид.

– Овозаш ҷудо паст-ку? – сарамро боло бардошта гуфтам ман.

– Ҳа паст...

– Баланд карда намешавад?

Зафар чизе нагуфта, ба радио нигоҳ карда меистод.

– Ёфтам, ёфтам! – ногоҳ фарёд кард ӯ.
– Ҳозир дуруст мекунем! Медонӣ, гап дар кучо будааст? Қувваи барқ кам, радио бошад, ба 220 монда шудагӣ. Мо ҳозир ба 127 мемонем, ана баъд овозашро шунидан мегириӣ, – ба ӯ радиоро аз чояш бардошта ба рӯйи миз монду тахтаи ақибӣ онро кушода гирифт. Баъд чароғи радиоро кушт. Сонӣ кадом як мурвати онро тофта, боз тахтаашро маҳкам кард ва чароғи онро аз нав даргиронд.

Ин дафъа овози радио бисёр баланд баромад.

– Камтар паст кун! – гуфтам ман.

– Дидӣ! – аз шодӣ ба пӯсташ нагунчида гуфт Зафар ва овози радиоро пасттар кард.

Ҳамон овози занона аввал каме хомӯш истода, сонӣ гуфт, ки ҳозир концерт мешавад.

Хеле вақт концерт гӯш кардем. Зафар ҳар замон ба ман нигоҳ карда, чашмакӣ зада мемонд: вай аз ҳунармандии худ биёр хурсанд буд.

Концерт ҳам тамом шуд. Баъд аз он як мард гап зад.

Сонӣ боз концерт сар шуд.

Нохост, дар миёнаи як суруд овози радио канда шуд. Гирду атроф якбора ором шуда монд. Аз радио садое намебаромад.

– Чӣ шуд, Зафар! – аз чоям давида хеста пурсидам ман.

– Намедонам, – ҳайрон шуда ҷавоб дод Зафар, аммо сир бой надода, боз гуфт: – Хавотир нашав, ҳозир дуруст мешавад. Дидӣ, чароғаш даргирифтагӣ.

Ман ба радио нигоҳ карда дидам, ки ҳақиқатан ҳам чароғаш намурдааст. Хотирчамъ шудам.

Зафар гӯшакҳои радиоро як-як тофта дид. Вале радио гап намезад. Баъд Зафар “ҳозир аввала барин ба 220 монда мебинем” гуфту тахтаи радиоро кушода, боз ҳам мурватро тофт. Аммо радио гап задан намехост. Зафар ба тахтаи радио якду бор хӯппок зада ҳам дид. Лекин радио ҳеч майли гап задан надошт...

– Ҳа, намешавад? – пурсидам ман.

Зафар ба гапи ман ҷавобе надод. Вай аз радио чашм наканда меистод. Ба рӯйи ҷӯраам нигоҳ кардам, ки пешонаашро донаҳои калон-калони арақ зер кардааст.

– Намешавад? – боз пурсидам ман.

Зафар як оҳ кашида, дар ҷавоб гуфт:

– Боз як бор бинам-чӣ... – ва ҳамаи корро аз нав сар кард: гӯшакҳои радиоро тофта дид: радиоро аз 220 боз ба 127 монд; ба тахтаи он хӯппок зад, аммо аз радио садое барояд-чӣ!

– Вайрон шуд, аз афти кор... – дар охир умедашро канда гуфт Зафар.

Мо чӣ кор карданамонро надониста, хеле вақт дар пеши радио рост истодем.

– Акнун чӣ кор мекунем-а? – пурсид Зафар.

Ман каме хаёл карда гуфтам:

– Ҳозир радиоро пештарааш барин карда мемонем. Пагоҳ ту ба хонаи мо биё. Ана ягон маслиҳат мекунем. Зафар муддати дароз бо сари ҳам фикру хаёл карда истод. Дар охир гапи маро маъқул донист:

– Дигар илоҷ нест... Ҳамин хел мекунем...

Мо радиоро пештара барин карда, ба чояш гузошта шуда будем, ки дари мактаб тақ-тақ шуд. Давида рафта дарро кушодем. Ҷабборамак будааст. Вай сахт - сахт нафас мекашид. Худаш бисёр ғамгин менамуд.

– Ҳа, – гуфтам, – амак. Набераатон дуруст аст?

– Дуруст... – базӯр ҷавоб дод посбони куҳансол. – Ҳозир ба ноҳия, ба беморхона бурда мондам... Равам, ки аҳволаш бад... Шумоёнро ҳам хеле интизор кардам, аз афти кор.

– Не, не, амак! – бо як овоз гуфтем мо. Набераатон сиҳат шавад–бас!

– Раҳмат... – пичиррос карда гуфт Ҷабборамак. Мо бо вай хайрухуш карда, берун баромадем ва ман ба сӯйи хонаамон, Зафар ба тарафи ҳавлиашон ҷудо шуда рафтем.

Ҳамон шаб то хеле вақт хоб карда натавонистам: чашмамро ки пӯшидам, радиои вайроншударо меидам...

Пагоҳии рӯзи дигар маро аз хоб Зафар бедор кард. Чашмонаш сурх шуда буданд. Аз афташ вай ҳам дуруст хоб накарда буд.

Ба кӯча баромадем. Маслиҳат кардем. Ман гуфтам, ки худи ҳозир рафта, ба пеши директор медароему ҳамаи воқеаро як ба як гуфта медиҳем. Зафар аввал ба фикри ман ҳамроҳ нашуд.

Ба лаби дарё, ба як чойи беодам рафта, дуру дароз маслиҳат кардем, аммо дар охир ман ба ӯ гапамро маъқул кунонидам ва мо қарор додем, ки ҳозир ба назди директор равем.

– Хайр, хез набошад, – гуфтам ман ба Зафар, – рафтем.

– Камтар сабр кун... – хоҳиш кард Зафар.

Мо хеле вақт дарёро тамошо карда нишастем. Дарё дамида буд. Оби лойолуди он баъзан дарахту дарахтчаҳои решакан кардашро гирифта мегузашт.

Гоҳ-гоҳ шалаппоси баланде моро як қад мепарронд: дарё тақи соҳили худро беором мекофт ва ин садо–садои ба об афтодани хоки соҳил буд.

– Рафтем! – аз дарё чашм канда, боз гуфтам ман.

Зафар хеле вақт дам назада нишаст, баъд гуфт:

– Биё, аввал як оббозӣ кунем.

– Хайр, – розӣ шудам ман.

Мо либосҳоямонро кашида, ба даруни об даромадем. Аммо оббозии имрӯза оббозӣ барин ҳам набуд. Ба шино кардан хуши кас намеомад. Об ҳам ба кас ҳаловат намебахшид.

Фурсате нагузашта аз об баромадем. Либосҳоямонро пӯшида, боз хеле вақт нишастем.

– Ҳамин хел нишастан мегирем? – гуфтаман ман.

– Уф... – гӯён нафаси вазнине кашид Зафар ва базӯр аз чояш бархост.

Мо бисёр оҳиста қадам мезадем. Гӯё бо биниамон хат кашида мерафтем. Хомӯш будем. На Зафар ба ман гап мезад, на ман ба ӯ.

Ба дари мактаб расида будем, ки аз дарун Ҷабборамак баромада монд. Мо ғами худро тамоман фаромӯш карда, ҳатто салом доданро ҳам аз хотир бароварда, бо як овоз пурсидем.

– Аҳволи набераатон чӣ тавр, амак?
Ҷабборамак табассум карда гуфт:

– Дуруст, бачаҳоям, дуруст, чарроҳӣ карданд, нағз гузаштааст. Ҳозир аҳволаш хеле хуб шудааст. Нав бо телефон гапзанон карда будем. Духтур гуфт, ки баъд аз понздаҳ-бист рӯз аз беморхона мебарояд.

– Ана, мо нагуфтем, ки сиҳат мешавад?– хурсанд шуда гуфтам ман.

– Рост, рост гап шумоҳо рост баромад, –гуфт Ҷабборамак ва ба сӯйи анбори мактаб рафт.

Аз рафтани посбон хеле вақт гузашт, вале мо ханӯз ҳам дар пеши дари мактаб меистодем.

– Агар ин хел дар ҳар қадам истодан гирем, кай ба ҳучраи директор мерасем? –гуфтам ман дар охир. – Роҳ гард! – ва мо тез – тез роҳ гашта дохили мактаб шудем.

Лекин ба дари ҳучраи директор расида будем, ки Зафар якбора пиччирос зад:

– Исто, Саид!

– Ҳа, – гуфтам ман ҳайрон шуда.
Гӯш кун, гӯш кун аввал.
Ман гӯш андохтам.
Шунидӣ? – шодикунон пурсид Зафар.
Аз хучраи овози баланди радио мебаромад.
– Дуруст карданд! – хурсандона гуфт Зафар.
– Ҳа, дуруст кардаанд... – гуфтам ман.
Мо боз каме ба овози радио гӯш андохта истодем.
– Рафтем! – гуфт Зафар. – Боз чӣ ин чо меистем?
– Даромада намегӯем?
– Аҷаб гап мезанӣ! – хитоб кард Зафар.
– Радио-ку дуруст шудааст? Боз чӣ меҳоҳӣ?
– Намегӯем? – гашта пурсидам ман.
– Акнун гуфтан чӣ даркор? – ҳайрон шуд Зафар. – Гард, рафта дурустакак оббозӣ мекунем.
– Не, Зафар, – оҳиста гуфтам ман, – мо дигар хел гапзанон карда будем-ку? Даромада ҳамаашро гуфтан даркор.

Чӣ? – гапи маро дуруст нафаҳмида гуфт
Зафар. – Ту худат чиҳо гуфта истодаӣ?

– Гуфтан даркор, – такрор кардам ман.

Зафар лаҳзае ба ман нигоҳ карда истод.
Баъд аз дастам гирифта гуфт:

– Ин чо биё! – ва маро ба тарафи синфамон гирифта бурд.

Ба синф наздик шуда будем, ки ман ба болои дар нигоҳ кардам: он чо, дар болои дар ба ҷойи рақами “5”, аллакай рақами “6” - ро овехта буданд.

Ба синф даромадем. Зафар дарро аз дарун маҳкам кард ва хандида ба ман гуфт:

– Ту чиҳо мегӯӣ, Саид?

– Гуфтан даркор.

Зафар боз дақиқае ба ман нигоҳ карда истода гуфт:

– Камтар шинем.

Мо ба назди тиреза нишастем.

– Саид, – пас аз хеле фикру хаёл кардан ба ман рӯй овард: Зафар, – ба фикрам, акнун нагӯем ҳам мешавад.

– Чаро ?

– Охир, радио дуруст шудааст-ку? Агар вай ҳоло ҳам вайрон мебуд, – мегуфтем, аммо акнун...

– Не, Зафар, – ба гапи ӯ розӣ нашудам ман, – мегӯем. Охир, радиоро мо вайрон кардем. Баъд ҳаминашро ҳам аз ёд набарор, ки дина шаб дар мактаб ғайр аз ману ту дигар ягон кас набуд. Дидӣ, даррав фаҳмиданашон мумкин, ки приёмноиро кадом одам вайрон кардааст...

– Хайр, – гапи маро бурид Зафар, – агар надонанд – мегуфтӣ? – Ва ба ҷавоби ман мунтазир нашуда, гапашро давом додан гирифт, – биё, ин хел мекунем: агар «радиоро шумо вайрон кардед?» гуфта пурсанд, иқрор мешавем, не, агар напурсанд олам гулистон, мо ҳам ҳеҷ чиз намегӯем.

– Аз мо гумон накунанд, ҳам, гуфтан даркор! – гуфтам ман.

– Чаро гӯён ҳайрон пурсид Зафар.

– Чаро? – гашта пурсидам ман. – Ме-

донӣ, агар мо рафта нагӯем, аз ҳамаи бачаҳо гумонбар мешаванд! Баъд директор ҳар бачаеро, ки бинад, “радиоро шикастагӣ аҷаб нест ҳамин бошад” гуфтаниш мумкин. Корро ману ту мекунему гунаҳгор тамоми мактаб! Ё аз Ҷабборамак гумон карданишон мумкин. Ба фикри ту, ин кори нағз мешавад.

– Зафар дам шуда истод. Ман ҳам дар интизори ҷавоб хомӯш меистодам.

– Уф... – гӯён нафаси вазнине кашид Зафар ва бо ҳамин дуру дароз гап назада истод.

Ман акнун «роҳ гард, бе пеши директор меравем» гуфтани шуда будам, ки Зафар бечуръатона сар бардошта, ба ман нигоҳ кард.

– Саид, – гуфт ӯ, – майлаш, мегӯем. Аммо имрӯз неву пагоҳ. Ҷон ҷӯраҷон!

– Ҳозир! – истодагарӣ кардам ман.

– Охир худат як фикр карда бин: имшаб маҷлис мешавад. Мефаҳмӣ, маҷлис! Агар

мо имрӯз рафта ин гапро гӯем, моро ба маҷлис ҳам роҳ намедиханд.... Биё, пагоҳ, мегӯем!

– Тарсончак! – гуфтам ман бо нафрат ва рост ба чашмони ӯ нигоҳ карда истодам.

– Чӣ, ман тарсончак?! – бонг зад Зафар; чашмонаш ба мисли оташ дурахшида рафтанд.

Аммо ман худамро гум накардам.

– Набошад, аз паси ман биё! – гуфтам ман ва рост рафта, дари синфро кушодаму берун баромадам.

Ба дари ҳучраи директор расида, акнун дарро кӯфтани будам, ки Зафар аз остинам дошт. Ман баргашта ба вай нигоҳ кардам.

– Биё, пагоҳ...

– Агар тарсӣ – надаро! – ба тамои шу-дани гапаш ҳам мунтазир нашуда гуфтам ман. Ман худам медароям... – ва дарро кӯфтам.

– Дароед, – шунида шуд аз дарун.

Ман дарро кушода, директорамонро дидам, ки худааш танҳо ким-чӣ навишта будааст.

– Мумкин?

– Даро, даро, – ичозат дод директор.

Ман ба оқиб нигоҳ кардам. Зафар набуд! “Тарсончак!” гуфтам дар дилам ва дарро пӯшида, ба курсӣ нишастам.

Директор аз коғаз сар набардошта пурсид:

– Хӯш, чӣ кор доштӣ?

– Дирӯз... – гуфта сар кардам ман ва гапамро гум карда мондам! Ҳамин қадар зӯр зада гап заданӣ мешудам, аммо давоми гап набуд! Сару рӯямро арақ зер кард.

Директор ба ман ҳайрон шуда нигоҳ кард.

– Ҳа, дирӯз чӣ шуд? – каме нигоҳ карда истода пурсид ӯ.

Ман чӣ гуфтанамро надониста, якбора шартӣ карда, худам савол додам:

– Радио вайрон шуда буд?

Директор бештар ҳайрон шуд.

– Ҳа, як чароғаш сӯхта будааст, на-
вашро мондем. Ту ба радио чӣ кор доштӣ?

– Ана ҳамин радиоро мо... Ман вайрон
карда будам! – гуфтам ман

– Ту?

Ҳанӯз ӯ ба саволи директор ҷавоб на-
да, дари ҳучраи кушода шуд ва касе гуфт:

– Не, муаллим, радиоро ман вайрон
кардам! Худи ман.

Ман ба тарафи дар нигоҳ кардам. Ин
Зафар буд! Вай қоматашро рост нигоҳ ме-
дошт. Дар рӯяш аз тарс осоре ҳам боқӣ
намонда буд.

– Аҷоиб... – боз ҳам зиёдтар ҳайрон
шуда гуфт директор. – Ту мегӯӣ, ки «ман
вайрон кардам», ин мегӯяд, ки «ман»...
Охир, гапи кадоматон дуруст?

Ман ба Зафар нигоҳ кардам. Вай ба
ман. Ва мо беихтиёр хандида гуфтем.

– Ҳар дуямон! – ва тамоми воқеаро як
ба як гуфта додем.

Директор ҳикояи моро шунида, хеле вақт ба мо нигоҳ накарда нишаст. Дилам гуп-гуп мезад. «Чӣ мегуфта бошад» аз худам мепурсидам ман. Зафар ҳам аз даҳони директор чашм наканда меистод.

– Хӯш ... – гуфт дар охир директор ва аз ҷояш бархост. – Напурсида ба радио даст расондан – хуб нест... Ба шумо кӣ рухсат дод, ки ба хучра дароед? Мо дам меистодем. Чӣ ҳам мегуфтем?

– Дигар бор ин хел накунад, – гуфт директор ва ногоҳ дар рӯи ӯ табассум пайдо шуд, – аммо худатон омада ба гуноҳатон иқрор шудед... барои ин коратон – раҳмат!

– Якбора нафасамонро рост гирифтем. Дар лабони мо ҳам табассум дамид.

Мо аз хучраи директор хурсанд шуда баромадем.

Худамонро аз як санҷиши мушқил гузаштагӣ барин ҳис мекардем.

Пӯлод Толис

САНЧИШ

Муҳаррир
Мусаҳҳеҳ
Муҳаррири
техникӣ
Тарроҳ

М. Меликова
М. Саидова
Н. Зайниддинов
И. Сатторов

Ба чоп 00.00.2018 имзо шуд. Андозаи 60x84 1/16.
Коғази офсет. Чопи офсет. Ҷузъи чопӣ 1,5.
Адади нашр 000000 нусха.
Супориши № 00/2018

Муассисаи нашриявии «Маориф»-и
Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон.
734024, ш. Душанбе, кӯчаи Аҳмади Дониш, 50.
Тел.: 222-14-66.
E-mail: najmiddin64@mail.ru

Дар матбааи ҶДММ «___» ба таъб расидааст